

Fåglar, groddjur och fladdermöss

Örnäs – Upplands Bro kommun

Naturinventeringar – 2022

Adoxa Naturvård

Adoxa Naturvård

Tel: 0708–804582

E-post: janne.elmhag@adoxanatur.se

Postadress: Villa Skogshall, 641 99 Sköldinge

Text: Hasse Sandberg och Janne Elmhag

Fågelfoto: Raimo Laurila

Övrigt foto: J Elmhag

Fältarbete: Sandberg och Elmhag

Hemsida: www.adoxanatur.se

2022-08-06

Nötväckan har murat igen det gamla hackspettshålet med lera till lagom storlek så att större fåglar och andra objudna gäster inte kan komma in. Tallhällmark söder om bergtäkten. Säker häckning – kriterium 20.

Titelbladets fotografi: Svarthätta – en skicklig sångare med flera sannolika häckningar i området.

Inledning

I samband med detaljplanearbete i Örnäsområdet har behov av artinventeringar uppkommit. Det gäller organismgrupperna fåglar, groddjur och fladdermöss som alla omfattas av artskyddsförordningen. Adoxa Naturvård i samarbete med Biomedica Omberg fick uppdraget av Upplands Bro kommun.

Sammanfattning

Det noterades 24 häckande fågelarter i inventeringsområdet våren 2022. Av dessa var bofink överlägset vanligast med 19 sannolika häckningar. Elva av arterna noterades med endast en sannolik häckning. Tre rödlistade arter häckar i området. Grönfink (EN) – en häckning, stare (VU) – en häckning och svartvit flugsnappare (NT) – tre häckningar. Inga arter som ingår i EU:s fågeldirektiv noterades. Fågellivet i området bedöms som typiskt och representativt för tätortsnära skogsområden i östra Svealand.

Vid ett eventuellt genomförande av detaljplanen kommer områdets fågelfauna att påverkas negativt. Samtliga 24 arter bedöms dock kunna finna lämpliga biotoper västerut i eller i anslutning till det angränsande naturreservatet och därmed bibehålla gynnsam bevarandestatus. Det är viktigt att genomföra avverkningar och liknande störande verksamhet under perioden augusti – april så att inte häckningar äventyras, att bon inte förstörs och att fågelungar inte dör.

Mindre vattensalamander finns i ett vattenområde söder om bergtäkten. Större vattensalamander noterades inte under inventeringen. Inte heller brunrodor och vanlig padda. Eftersom mindre vattensalamander är fridlyst bör hydrologin i salamandervattnet bevaras och åtgärder vidtas för att underlätta fortplantning och överlevnad.

En fladdermusinventering genomfördes under juli och augusti. Tre av våra allra vanligaste arter noterades vid upprepade tillfällen på flera platser i inventeringsområdet. Högst aktivitet noterades i brynzonen mellan skog och betesmark i norr. Dvärgpipistrell och nordfladdermus gav flest registreringar. Enstaka större brunfladdermus noterades också. Vid en eventuell exploatering kan de negativa effekterna på fladdermöss minskas genom att spara så mycket naturlig skog som möjligt, anlägga småvatten och sätta upp fladdermusholkar. Fladdermössen har tillgång till lämpliga biotoper i närområdet.

Metod

Fåglar

Häckfågelinventering: Vi kombinerar linjetaxeringsmetodik och metodiken från så kallade atlasinventeringar. Vid atlasinventeringar inventeras ett visst geografiskt område och samtliga arter som hörs och ses noteras och tilldelas en poäng beroende på aktivitet eller häckningskriterium – se tabell 1 nedan.

Möjlig häckning

1. Obs under häckningstid
2. Obs under häckningstid och i lämplig biotop
3. Sjungande hane eller andra häcklåten
4. Par i lämplig biotop

Trolig häckning

5. Permanent revir (>2 dagar)
6. Spel, lekar, parning
7. Besök vid sannolik boplats
8. Adult upprörd, varnande på grund av ägg eller ungar i närheten
9. Adult med ruvfläckar
10. Bobygge, utgrävning eller uthackande av bohål

Säker häckning

11. Avledningsbeteende, adult spelar skadad
12. Använt bo påträffat
13. Nyligen flygga ungar eller dunungar (borymmare)
14. Adult in/ut från bo på sätt som visar att boet är bebott
15. Adult med ekskremensäckar
16. Adult med föda till ungar
17. Äggskal påträffade
18. Bo där adult setts ruvande
19. Bo där ungar hörts
20. Bo där ägg eller ungar setts

Tabell 1. Här framgår vilka häckningskriterier som användas i häckfågelsinventeringen. Ju högre poäng desto mer sannolik bedöms artens häckning i området vara.

Vid linjetaxering går inventeraren systematiskt en likartad slinga vid upprepade tillfällen – tidigt på morgonen fyra olika dagar under häckningstid. Ju fler noteringar som görs av arten på samma plats desto större bedöms sannolikheten för häckning vara. Kombinationen av inventeringsmetoder innebär att även observationer med låga häckningspoäng kan bedömas som sannolik häckning om dessa observationer görs vid upprepade tillfällen. Inventeringen resulterar i en artlista med bedömning av sannolik häckning samt en karta med sannolika häckningar markerade.

Eftersom man vill få med så många arter som möjligt är det viktigt att sprida ut besöken under perioden 15 april till 5 juni. Däremellan besöktes området 5 maj och 21 maj. Exakt när besöken genomförs beror på många faktorer – till exempel temperatur och vindförhållanden.

Groddjur

Inför inventeringen ansöktes om dispens från Artskyddsförordningens skrivningar som rör groddjur. Länsstyrelsen i Stockholm gav dispens omgående så att salamandrar och andra groddjur kunde börja eftersökas med hjälp av håv och flaskfällor redan i början av maj. Visuellt eftersök, ibland med hjälp av kikare, gjordes i samtliga vatten. Flaskfällor användes där vattnet var tillräckligt djupt – endast i vattenområde 11 och 15. Där inga groddjur visade sig och vegetationen tillät det undersöktes vattnet med hjälp av håv.

I samband med groddjursinventeringen kartlades inventeringsområdets vattenområden översiktligt. Det vill säga de ytor som täcks av vatten vid högsta förutsebara vattenstånd. Några gränspunkter vid varje vattenområde markerades med GPS i fält den 21 april och arealen uppskattades. Med vattenområde menas här ett område där vattenspegel bildas och kvarstår under en väsentlig del av året. Se karta 1 nedan.

Fladdermöss

Fladdermusinventeringen genomfördes med ultraljudspejling av flygande djur under tre kvällar/nätter i juli och augusti – 5 juli, 24 juli och 31 juli. Fladdermössens för oss ohörbara frekvenser spelades in med hjälp av en ultraljudsmikrofon kopplad till en dator eller smartphone. Ett program i datorn jämförde sedan de inspelade ljuden med kända ljud från 20 svenska fladdermusarter och det inspelade ljudet kopplades till en av dessa arter.

Mikrofon: Echometer Touch 2 Pro. Mjukvara: Echo Meter Touch Bat Detector.

Beskrivning

Området är beläget mellan Lillsjön-Örnässjöns naturreservat och E18. Största delen utgörs av skogsmark som övergår i ett kulturlandskap med gammal åker och betesmark i norra delen. Centralt finns även ett stort område som nyttjas till materialhantering och materialåtervinning – sten, grus och fyllnadsmassor till exempel. Inventeringsområdet ligger delvis inom värdekärnan för Görvälns grönkil. Små områden med ytligt grundvatten som klassas som vattenområden enligt miljöbalken förekommer inom inventeringsområdet. De högsta naturvärdena i området är knutna till äldre barrskogar, sumpskogar, småvatten och större ädellövträd.

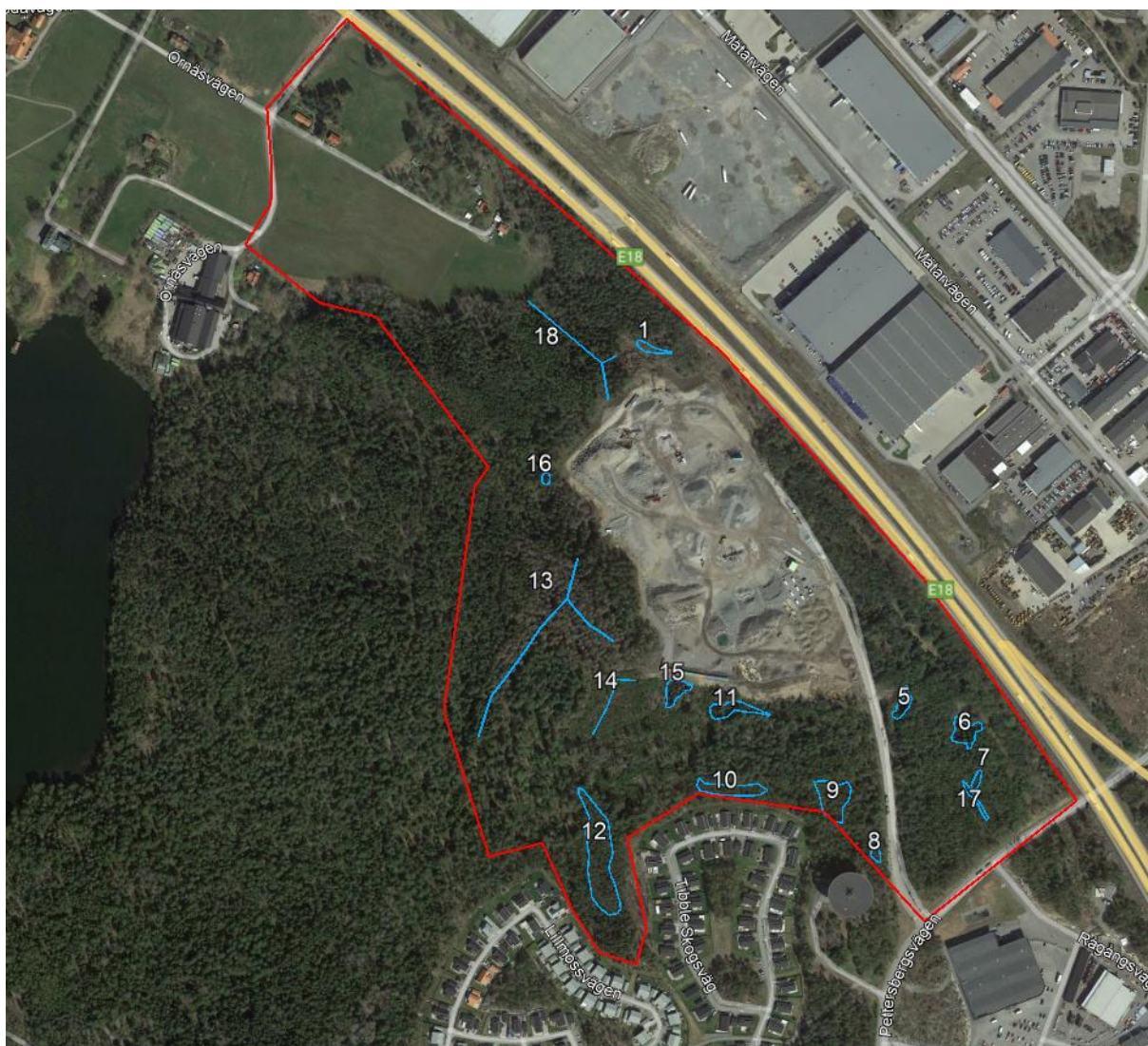
Resultat

Groddjur

Inventeringsområdets vattenområden erbjuder inga ideala förhållanden för groddjur. Alla undersökta vattenområden utom 15 och eventuellt 11 torkar ut tidigt på säsongen, de flesta redan i maj. Att vattensamlingarna behåller ett vattendjup på några decimeter över sommaren är viktigt och till och med avgörande för groddjurens fortplantning – i synnerhet för vattensalamandrar. Mer temporära vattensamlingar kan ändå spela en positiv roll för groddjurens födosök och tillfälliga vistelse i området.

En notering gjordes av mindre vattensalamander i vattenområde 15. Inga noteringar gjordes av vanlig groda, åkergroda eller vanlig padda. Inte heller noterades någon större vattensalamander.

Karta 1. Vattenområden som undersöktes under inventeringen av groddjur är markerade med blått. Samtliga områden utom 11, 15 och eventuellt 18 var så uttorkade redan i slutet av maj att de upphörde att fungera som lämpliga fortplantningslokaler för groddjur. Men de kan under delar av året fungera som tillfälliga uppehållsplatser och för födosök till exempel.

Vattenområde	Ungefärlig* areal m ²	Permanent vattenspegel	Groddjur
1	200	Nej	---
2	25	Nej	---
3	20	Nej	---
4	20	Nej	---
5	300	Nej	---
6	600	Nej	---
7	150	Nej	---
8	200	Nej	---
9	1200	Nej	---
10	800	Nej	---
11	600	Ja	---

12	3000	Nej	---
13	Dike	Nej	---
14	Dike	Nej	---
15	500	Ja	Mindre vattensalamander
16	100	Nej	---
17	200	Nej	---
18	Dike	Nej	---

*Uppskattad areal vid högsta vattennivå.

Fåglar

Här nedan följer en redovisning över anträffade arter som hävdar revir och/eller häckar i inventeringsområdet. Se även kartan i bilaga 3 där arternas ungefärliga häckningsplats framgår.

Art	Antal revir	Art	Antal revir
Ringduva	4	Blåmes	5
Gök	1	Talgoxe	10
Större hackspett	1	Nötväcka	4
Koltrast	10	Trädkrypare	1
Taltrast	10	Skata	1
Gärdsmyg	3	Nötskrika	1
Rödhake	10	Pilfink	1
Svarthätta	5	Stare (VU)	2
Törnsångare	1	Trädgårdssångare	1
Lövsångare	2	Rödstjärt	1
Kungsfågel	2	Bofink	19
Svartvit flugsnappare (NT)	3	Grönfink (EN)	1

Ringduva (kriterium 7)

Cirka 4 revir. Miljön är lämplig för arten och den häckar med stor sannolikhet. Har på senare år alltmer blivit en stadsfågel och bygger gärna sitt bo i granar, även i träd som står på tomtmark. Arten har de senaste 10-20 åren ökat kraftigt i Svealand

Gök (kriterium 3)

Arten uppehåller sig i området för att leta rätt på lämpligt "värdpar". Har "ropat" vid två tillfällen. Sannolikt är det trastbon (som är lätta att hitta) som göken intresserar sig för i första hand.

Större hackspett (kriterium 5)

Det finns minst 1 revir inom området. Men flera observationer har gjorts vid ett tillfälle. Flera färska hackspettssmedjor har noterats, vilket tyder på att arten är aktiv och uppehåller sig inom hela inventeringsområdet.

Koltrast (kriterium 16)

Uppehåller sig inom området med med minst 10 sjungande hanar. Lämplig häckningsmiljö finns. En art som blir allt vanligare och gynnas bland annat av milda vintrar.

Taltrast (kriterium 6)

Taltrastens karakteristiska sång har hörts under större delen av inventeringsperioden. 10 revir inom området. Lämplig häckningsmiljö finns i stort sett inom hela området.

Gärdsmyg (kriterium 8)

Förekommer inom området med minst 3 sjungande hanar. Lämplig häckningsmiljö finns här och var, till exempel i rotvärtor eller i täta och snåriga buskage. Arten har generellt sett ökat i Sverige på senare tid.

Rödthake (kriterium 3)
Relativt vanligt i området, med minst 10 revir. En av de vanligaste fåglarna inom området. Arten har på senare tid ökat i Sverige, i såväl barr- som blandskog.

Svarthätta (kriterium 3)
Fem sjungade hanar hävdar revir. Förekommer framförallt i blandskog som är tätare, gärna där det finns fuktiga miljöer, ungskog och snåriga buskage.

Törnsångare (kriterium 3)

Arten hävdar revir i norra delen av området, i brynmiljön intill hästhagarna. Här är landskapet halvöppet med spridda buskar. Miljön är idealisk för törnsångare.

Lövsångare (kriterium 3)

Förekommer inom området med bara 2 revir. Arten har annars hörts vid enstaka tillfällen på flera platser (lätt att förbise). En av våra vanligaste arter i Stockholmstrakten, tillsammans med bofink.

Kungsfågel (kriterium 3)

Arten uppträder inom området med minst 2 revir. Den noterades sparsamt vid det första inventeringstillfället, men vid de senare tillfällena observerades den på minst två platser. Lätt att förbise.

Svartvit flugsnappare (NT) (kriterium 14)

lakttagen i norra delen av området intill bostadsbebyggelse med 3 revir. Förefaller häcka i holkar.

Blåmes (kriterium 16)

Observerad på flera platser i området, med mat i näbben till ungar. Minst 5 revir.

Talgoxe (kriterium 16)

lakttagen på flera platser i området, bl.a. med mat i näbben. Minst 10 revir. Gynnas av holkar som finns uppsatta på villatomter.

Nötväcka (kriterium 20)

Noterad inom hela området, totalt 4 revir, bl.a. ett bofynd med ungar. Arten föredrar blandskog och gärna ek som boträd, men även allehanda hålträd fungerar som boträd. Arten är framförallt kopplad till skogar där ek förekommer.

Trädkrypare (kriterium 3)
Hävdar revir på en lokal inom området. Har noterats några gånger vid enstaka tillfällen. Lätta att missa då den har dolda vanor.

Skata (kriterium 12)

Observerad i områdets sydöstra kant. Inget bofynd har gjorts men flera observationer tyder på att arten kan häcka i inom området eller strax utanför.

Nötskrika (kriterium 7)

Ett revir. Miljön är lämplig för arten och den häckar med stor sannolikhet då den setts med mat i näbben. Närvaro av ek och hassel gynnar arten.

Stare (VU) (kriterium 16)

Häcker med minst 2 par i norra delen av området i anslutning till bebyggelsen (holkar). Arten förekommer flitigt näringsökande i hästhagen, bl.a. med mat i näbben. Generellt sett minskar arten i hela Sverige och det är därför svårt att uttala sig om utvecklingen i Örnäsområdet på sikt.

Bofink (kriterium 16)

Observerad frekvent inom hela inventeringsområdet och är en av de vanligaste arterna i området. Minst 19 revir.

Grönfink (EN) (kriterium 3)

Sedd inom inventeringsområdet i den norra delen vid samtliga tillfällen. Lämplig miljö finns för arten. Generellt sett minskar arten i hela Sverige och det är därför särskilt svårt att uttala sig om utvecklingen på sikt i Örnäsområdet.

Väderleksförhållanden

Under större delen av inventeringen har högtrycksbetonat väder dominerat. Temperaturen har i april och inledningsvis i maj varit sval, men i början av juni har det varit näst intill sommartemperatur. Det kyliga vädret i april och i början av maj kan ha medfört att aktiviteten (sången) hos flera fågelarter stundtals varit onormalt avmattad. Det är därför möjligt att antalet revir för vissa fågelarter är underskattad. Det kan heller inte uteslutas att någon fågelart helt enkelt kan ha undgått upptäckt. Väderförutsättningarna vid fladdermusinventeringen har varit gynnsamma. Möjligen påverkade vinden den 31 juli inventeringsresultatet negativt.

Fladdermöss

Fladdermusinventeringen genomfördes under två sena kvällar i juli 2022 och visar att området attraherar åtminstone tre fladdermusarter. Dvärgpipistrell och den rödlistade nordfladdermusen är båda vanliga arter som kan förväntas uppehålla sig i inventeringsområdet med omgivningarna för födosök och dagvila, eventuellt även för övervintring. Större brunfladdermus noterades ett fåtal gånger i området.

Tabell 1

Art	2022-07-05	2022-07-24	2022-07-31	Totalt
Nordfladdermus	27	2	10	39
Dvärgpipistrell	28	16	2	46
Större brunfladdermus	6	3	---	9
Temperatur	17°	18°	18°	
Molnförhållanden	Klart	Mulet	Halvmulet	
Vind	Lugnt*	Lugnt	Blåsigt	
Störning**	Belysning i söder, biltrafik i öster	Belysning i söder, biltrafik i öster	Belysning i söder, biltrafik i öster	
Besökstid	22:30 – 00:10	22:15 – 23:40	22:30 – 23:30	
Antalet observationer i tabellen är ofta av samma individ. Siffran bör därför ses som ett mått på aktivitet snarare än på populationens storlek.				
*Tilltagande vind efter 23:00				
**Gatlyktor, arbetsplatsbelysning, informationsskylt, vattentorn				

Diskussion - Groddjur

Trots tre upprepade besök under april och maj vid 15 vattenområden noterades inga stjärtlösa groddjur. Inte heller fångades några stjärtlösa groddjur i de flaskfällor som placerades ut i vattenområde 11 och 15 vid tre tillfällen. De tre arter som är så pass vanligt förekommande i den här delen av landet att de kunde förväntas visa sig under inventeringarna i Örnäs är vanlig groda, åkergröda och vanlig padda. Av inventeringen går det inte att dra slutsatsen att arterna saknas i området. Enstaka individer uppehåller sig sannolikt emellanåt i området på jakt efter föda och lämpliga vatten för fortplantning.

En fångst av mindre vattensalamander gjordes i vattenområde 15 – en hona i lekdräkt. Vattenområde 15 har flera av de egenskaper som är viktiga för vattensalamandrarans fortplantning. Det ger intryck av att hålla vatten permanent över sommaren, djupet är några decimeter, bortemot en halv meter – åtminstone centralt i vattensamlingen. Det finns gott om skyddande vegetation och det är tämligen öppet så att solen kan värma vattnet tidigt på säsongen. Stränderna är dock inte optimala. De är bitvis branta och bitvis dominerade av

svårgenomtränglig vegetation. Större vattensalamander lär vara mer nogräknad när det gäller fortplantningsvatten och det är inte ovanligt att mindre vattensalamander förekommer som enda salamanderart i vissa vatten. En kvalificerad gissning är att större vattensalamander saknas här men motsatsen kan inte uteslutas.

Vattenområde 15 och det närliggande vattenområde 11 bör behållas så att mindre vattensalamander kan leva vidare i området. Det är avgörande att hydrologin behålls oförändrad eller att man genom olika åtgärder ser till att tillflöde och frånflöde balanseras så att en permanent vattensamling bibehålls. Vattensamlingens stränder kan med enkla medel salamanderanpassas genom att göra dem mindre branta och genom att slå delar av omgivande vegetation. Mot söder bör skuggande träd och buskar avverkas. Att försiktigt under vinterhalvåret gräva ur eller fördjupa vattensamlingens centrala del skulle också vara gynnsamt för den mindre vattensalamandern. Även större vattensalamander gynnas av sådana insatser.

Det är minst lika viktigt att tänka på salamandrarnas möjlighet till skydd och födosök under vinterhalvåret. Djuren bör ha tillgång till skog, stensamlingar, död ved eller rishögar inom ca 50 meter från vattnet – absolut som längst inom 300 meter.

Diskussion - Fåglar

24 olika fågelarter bedöms häcka inom inventeringsområdet. Alla vilt förekommande fåglar är skyddade enligt artskyddsförordningen. Trots att alla arter formellt omfattas av samma skydd, ska enligt Naturvårdsverket (2009) följande fågelarter prioriteras:

- Rödlistade arter - enligt den senaste nationella rödlistan (SLU-Artdatabanken 2020).
- Arter upptagna i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv (samma arter som är markerade med B i artskyddsförordningens bilaga 1).
- Arter som har minskat med 50% eller mer under åren 1975–2005 enligt Svensk häckfågeltaxering.

Enligt 4 § artskyddsförordningen är det förbjudet att:

- Avsiktligt fånga eller döda djur.
- Avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder.
- Avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen.
- Skada eller förstöra djurens fortplantingsområden eller viloplatsar.

Sedan mars 2021 då en dom i EU-domstolen enligt Skogsstyrelsens tolkning slog fast att delar av Sveriges tillämpning av artskyddsförordningen inte är förenlig med EU-lagstiftningen har fridlysningens tolkning varit föremål för diskussion. Det juridiska läget är oklart i skrivande stund. Förenklat kan man säga att det sedan domen i EU-domstolen finns två tolkningar:

1 Skydd på individnivå – Skogsstyrelsens tolkning. Skogsstyrelsen menar att avgörandet i EU-domstolen visar att delar av Sveriges tillämpning av artskyddsförordningen inte är förenlig med EU-lagstiftningen.

2 Skydd på artnivå – Naturvårdsverkets tolkning som inte innebär någon förändring gentemot rådande praxis. Det vill säga att förbuden endast gäller vissa fågelarter och i de fall som artens bevarandestatus hotas.

Skogsstyrelsens tolkning

Skogsstyrelsens tolkning innebär mer långtgående försiktighetsåtgärder vid avverkningar och andra typer av exploateringar. Alla individer av de fridlysta arterna ska skyddas och likaså deras livsmiljöer inte minst under häckningstid.

Naturvårdsverkets tolkning

Naturvårdsverkets bedömning är att tidigare MÖD-praxis får anses fortsätta gälla tills vidare. Mark- och miljööverdomstolen har enligt Naturvårdsverkets bedömning inte ändrat sin praxis avseende perspektivet individ/art när det gäller fåglars fridlysning.

Vår bedömning

Det juridiska läget är oklart när det gäller tolkningen av Artskyddsförordningens tillämpning. Eftersom myndigheterna Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har motstående uppfattningar i frågan är det rimligt att avvakta med förändringar av tillämpningen tills myndigheterna enas om en gemensam vägledning. Vi rekommenderar därför samma förhållningssätt som tidigare. Det vill säga att exploaterande projekt inte kan stoppas där endast sådana arter förekommer som anses ha gynnsam bevarandestatus på lokal eller regional nivå och efter exploateringen även anses behålla gynnsam bevarandestatus.

För att förbud ska utlösas med stöd i artskyddsförordningen måste en verksamhet nå upp till en sådan nivå av påverkan, att den försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus för arten eller den lokala eller regionala populationen. Alternativt, att verksamheten försämrar artens bevarandestatus eller möjlighet att nå gynnsam bevarandestatus. Artsammansättningen bland fåglarna inom området bedöms vara representativ för ett tätortsnära skogsområde i östra Svealand. Vi bedömer vidare att inventeringsområdet inte är avgörande för de iakttagna arternas bevarandestatus och därmed ska inga särskilda skyddsåtgärder behöva vidtas för att undvika förbud enligt artskyddsförordningen.

Konsekvensanalys - Fåglar

En konsekvens av att detaljplanen genomförs blir att enskilda fåglars livsmiljö kommer att påverkas. Graden av påverkan beror på den kommande tillgången till grönområden och hur dessa utformas. De flesta arter kommer att försvinna från området när en eventuell exploatering tar fart. Exempelvis *kungsfågel*, *nötväcka*, *trädkrypare* och *gårdsmyg*. Dessa och de flesta övriga av inventeringsområdets arter tar sannolikt sin tillflykt till det angränsande naturreservatet.

De rödlistade arterna *svartvit flugsnappare (NT) stare (VU)* och *grönfink (EN)* bedöms kunna fortleva i utkanten av inventeringsområdet under förutsättning att blandskog och öppna kulturmarker sparas. Till exempel är de hästbetade hagarna utanför detaljplaneområdet positiva för dessa arter. *Stare* och *Svartvit flugsnappare* svarar ofta positivt på uppsättning av holkar och kan bli kvar i grönområden där sådana insatser görs.

För de 24 noterade fågelarterna inom inventeringsområdet är bedömningen att populationer av dessa arter fortsättningsvis kommer att finnas kvar utanför detaljplanerat område. Bedömningen grundar sig på att de idag förekommer tämligen frekvent i Örnäsområdet med omnejd.

En tänkvärd lärdom av inventeringsresultatet är att om avverkning och annan genomgripande exploaterande verksamhet genomförs under maj och juni så ointetgöras ungefär 100 häckningar av 24 fågelarter det året. En mycket olycklig konsekvens som dock går att minska effekten av genom att planera verksamheten till perioden augusti – april.

Förslag på skydds- och kompensationsåtgärder

Det är ur fågelsynpunkt positivt att träd och buskar av olika åldrar får finnas kvar i bebyggelsemiljön. Graden av påverkan beror på bland annat tillgång till grönområden, dess storlek och kvalitet. Ju fler träd och buskar som lämnas kvar desto bättre för områdets fåglar. Död ved kan med fördel lämnas i lämplig omfattning. Tillgång till vattensamlingar och fågelholkar är positivt för många arter. En mycket viktig åtgärd ur fågelskyddssynpunkt är att avverkningar och liknande störande verksamhet genomförs under perioden augusti - april så att inte häckningar äventyras, att bon inte förstörs och att fågelungar inte dör.

Artportalen

Spillkråka har rapporteras till Artportalen från inventeringsområdet vid tre tillfällen de senaste fem åren. En av rapportörerna anger en torraka med hackmärken som spår efter spillkråka. Spillkråka är upptagen i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv. Den var länge klassad som livskraftig, men har på grund av en negativ trend de senaste 15 åren, rödlistats som nära hotad (NT). Spillkråkan utnyttjar huvudsakligen grov asp och tall som boträd. Det finns några få lämpliga värdtallar i områdets västra del. Inga hack som indikerar häckning eller förekomst av spillkråka har noterats under inventeringen 2022. Arten är känd från det angränsande naturreservatet och inventeringsområdet används troligen för födosök.

Diskussion - Fladdermöss

Fladdermöss födosöker inom större delen av inventeringsområdet. Två av våra allra vanligaste arter noterades vid upprepade tillfällen på flera platser inom inventeringsområdet – nordfladdermus och dvärgpipistrell. Förutom ultraljudspejling gjordes visuella observationer av de två arterna. Något färre observationer gjordes av större brunfladdermus. Det beror troligen på att den jagar på lite högre höjd och över lite större områden och därför återkommer till samma plats mer sällan än sina mindre släktingar.

Den nattliga belysningen i verksamhetsområdet/grustäkten utgörs av flera starka strålkastare och en kraftigt upplyst informationsskylt. Troligen har belysningen en negativ effekt på fladdermusaktiviteten i området. Även vid vattentornet, vid vägar och bebyggelse i den södra delen är belysningen påtaglig. Nordfladdermus och dvärgpipistrell tillhör de mest ljusståliga fladdermusarterna vilket kan vara en av förklaringarna till deras förekomst i området.

Störst fladdermusaktivitet konstaterades i brynzonen mellan skog och odlingslandskap och vid bebyggelsen i inventeringsområdets norra del. Men också i brynzoner mot verksamhetsområdet noterades hög aktivitet av nordfladdermus och dvärgpipistrell. Påfallande många noteringar gjordes i tämligen tät skog. Där verkar de dock uppehålla betydligt kortare tid än i brynzonerna. Se kartan i bilaga 4 nedan. Förhållandevis få observationer gjordes den 31 juli. Det är oklart varför. En möjlig förklaring kan vara den något kraftigare blåsten vid det tillfället.

Fladdermössen har i inventeringsområdet, och i anslutning till det, tillgång till byggnader och i viss mån även till hålträd för både sommar- och vinterviste. I synnerhet nordfladdermus och dvärgpipistrell är vanligt förekommande i våra byggnader – på vindar, i andra skrymslen och under takpannor. Närheten till småvatten i och i anslutning till verksamhetsområdet/grustäkten och till Örsjöns vatten är också till fördel för områdets fladdermöss.

Förslag på skydds- och kompensationsåtgärder

Vid en eventuell exploatering av området riskerar både sommar- och vintervisten, småvatten liksom födosöksområden att förstöras. Åtgärder bör vidtas för att minska förlusten av fladdermusbiotoper. Så mycket naturlig skogsvegetation som möjligt bör sparas. I synnerhet varierad lövskog med gläntor och dungar samt eventuella hålträd. Fladdermöss gynnas om dessa miljöer inte utsätts för belysning. Områden med buskvegetation, gräs och örter gynnar fladdermössen indirekt genom att attrahera insekter som fladdermössen utnyttjar som föda. Småvatten är viktiga för fladdermössens vattenförsörjning och för insektsproduktion. Sådana bör därför bevaras och nyanläggas. Fladdermusholkar kan till en del kompensera för förlust av sommarvisten.

Bilagor

- 1 Karta – inventeringsområdet
- 2 Miljö- och artbilder
- 3 Karta – sannolika häckningar
- 4 Karta - fladdermusobservationer

Referenser:

Fåglar i Storstretaskogen, Uppsala kommun, Artinventering 2018, Adoxa Naturvård.

Den nya nordiska floran, Mossberg, Stenberg, Wahlström & Widstrand, 2003

Signalarter – indikatorer på skyddsvärd skog, Nitare m fl, Skogsstyrelsens förlag, 2000.

Skyddsvärd skog – Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning, Nitare J, Skogsstyrelsen 2019.

Rödlistade arter i Sverige, Gärdenfors, U. ed. ArtDatabanken, SLU, Uppsala 2020.

Hebert, M och Palmqvist, G. (2020). Artskyddsutredning för fåglar i centrala Nacka, Nacka kommun. Calluna AB.

ArtDatabanken (2019a). Utdrag ur analysportalen: 2022-06-06.

Biologiska inventeringsnormer, 1978, Naturvårdsverket

Bedömning av naturvärden som underlag för detaljplanering. 2018-12-11. Gärdenfors U.

Fågelguiden, Svensson, med flera, Bonnier Fakta 2009.

Atlas of European Breeding Birds: their distribution and Abundance. Hagemeyer and Blair, T. & A.D. Poyser, London 1997.

Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser. Handbok 2009:2. Utgåva 1. Naturvårdsverket april 2009.

Svensk fågelatlas. Svensson, S., Svensson, M. & Tjernberg, M. (1999). Vår Fågelvärld, supplement 31, Stockholm.

www.artportalen.se

<http://artfakta.artdatabanken.se>

<http://www.google.com/earth>

<https://kartor.skogsstyrelsen.se/kartor/>

<https://historiskakartor.lantmateriet.se>

https://miljobarometern.stockholm.se/content/docs/vp/overgripande/Storre_vattensalamera_folder_Lst.pdf

<https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/tretton-groddjursarter/>

Bilaga 1
Inventeringsområdet

Ungefärligt detaljplaneområde = inventeringsområdet - markerat med rött.

Bilaga 2
Miljö- och artbilder

Hona av mindre vattensalamander i lekdräkt fångad med flaskfälla i vattenområde 15.

Vattenområde 15. Miljön är inte idealisk men här kan sannolikt mindre vattensalamander fortplanta sig. I vattnet i bildens nederkant anas en flaskfälla med vakare.

Vattenområde 8. Fuktig jord. Ett typiskt exempel på hur tidigt de flesta vattenområden torkar ur. Bilden är tagen den 18 maj 2022. En månad tidigare syntes vattenspegel centralt i bilden och vattendjupet var som mest 2 dm.

Bilaga 3

Karta - sannolika häckningar

Bilaga 4

Fladdermusobservationer

Grön polygon = hög fladdermusaktivitet

Grön pil = enskilda observation

Enil = *Eptesicus nilssonii* – Nordfladdermus

Ppyg = *Pipistrellus pygmaeus* - Dvärgpipistrell

Nycnoc = *Nyctalus noctula* – Större brunfladdermus